

دیسگرافیا ل دهف فیرخوازین زانکۆیا زاخۆ ل دویف تاقیکرنا زمانی (TOAL4)

د.ژیروان سعید حاجی بدری

پشکا زمانی کوردی، فه کۆلتییا زانستین مرۆفایه تی، زانکۆیا زاخۆ، زاخۆ، هه ریمما کوردستانی، عیراق

Jirwan.badre@uoz.edu.krd

پوخته

دیسگرافیا نه خو شیبیه کا زمانفانییا ده مارییه و هه لگرین نه وئ که سین ئاسایینه و ب سانا هی ناهینه دیار کرن و ب که سین ده ستنقی سین نه جوان دهینه ناف کرن، نه ف فه کۆلینه هه وه که بۆ لینگه پیا ن و ده ستنیشان کرنا هه لگرین نه ف نه خو شیبی ل زانکۆیا زاخۆیه. فه کۆلین ل ژیر ناف ونیشانی (دیسگرافیا ل دویف تاقیکرنا زمانی (TOAL4))یه، فه کۆله ری تاقیکرنا زمانی یا سنپله و تازه پیگه هشتییا ن کۆپییا چوارئ و هه موار کری بۆ ژینگه ها کوردی و هه رگرتیه، تاقیکرنا نافبری ل سه ر فیرخوازین پشکا زمانی کوردی و زمانی عه ره بی یین فاکۆلتییا زانستین مرۆفایه تی ل زانکۆیا زاخۆ بکارهینایه، ب ئارمانجا ده ستنیشان کرنا هه لگرین نه ف نه خو شیبیه، ژ سه رجه می (55) فیرخوازین پشکا زمانی کوردی (13) هه لگرین نه خو شیبیا نافبری ده رکه فتن، ژ سه رجه می (60) فیرخوازین پشکا زمانی عه ره بی (14) هه لگرین نه خو شیبیا دیسگرافیا یی ده رکه فتن، داتایی نه ف فه کۆلین (27) فیرخوازین ژ ئه وان (15) فیرخواز ره گه زئ نیرن و (12) فیرخواز ره گه زی می بوون، فه کۆلین ل دویف ریبازا وه سفی و ئامارا (SPSS) هاتییه ئه نجامدان، ژئه نجامین فه کۆلین گه هشتن هه لگرین دیسگرافیا یی ل زانکۆیا زاخۆ هه نه و په راویز کرینه و ل دهف هه ر دوو ره گه زان بن جودا هی هه یه، بره گه یا

زانباریه کانی توژیینه وه

به روار ی توژیینه وه:

وه رگرتن: 2023/0/9

په سه ندردن: 2023/6/11

بلاو کردنه وه: پایز 2024

ووشه سه ره کییه کان

*Neurolinguistics,
Language Disorder,
Writing, Disease,
Dysgraphia*

Doi:

10.25212/lfu.qzj.9.3.6

زمانی نقیسینی ل دهف تاکین سه میلا قه کۆلینی ل دویف بگۆرئ پشک
ل دهف پشکا زمانی عهره بی د ناستی خراپدا دهیت، چونکی ل
زانکۆیان رهفتاری فیرخواری پیگه هشتی ل گهل دهیتنه کرن، لقی
دارشتنا په یقان ژ برگه یا زمانی درکانندی ل دویف بگۆرئ په گه زی ل
دهف تاکین سه میلا قه کۆلینی یین پشکا زمانی کودیدا د پله یا
سه ده بی یا نزمدا هاتییه، هۆکار بیخه مییا فیرکارایه، کو شاشیین
دارشتنا په یقان ژ لاین فیرکارنقه ناهینه کرن.
په یقین کلیدار: زمانقانییاده ماری، تیکچوونا زمانی، دهستنیسی،
نه خۆشی، دیسگرافییا.

پیشه کی:

1- نافونیشان

ئه ف قه کۆلینه ل ژیر نافونیشانی (دیسگرافییا ل دویف تاقیکرنا زمانی (TOAL4)) یه، بزاقه که بۆ
دیارکرنا هه لگرین ئه فی نه خۆشیی ل زانکۆیا زاخۆ، کو ب ریکا نقیسینی و شاشیین رینقیسی
ناشکرادبن .

2- نه گه ری هه لبژاردنا بابه تی قه کۆلینی

هۆکاری هه لبژاردنا بابه تی ئه وه لیگه پیا نه ل هه لگرین ئه فی نه خوشی و قه کۆلین پینگا قه که
بۆ دیارکرنا ئه وان فیرخواری ل سازیین فیرکر و ئه کادیمی، چونکی هژماره ک ژ هه لگرین ئه فی
نه خۆشیی هه ست ب هه بوونا نه خۆشییا دیسگرافییا یی ناکن، به لکو ب که سین دهستنیسی بی
سه ر و بهر دهینه ناقکر، قه کۆلین هه وه که بۆ روونکرنا ئه فی نه خۆشیی ل ژینگه هه کا ئه کادیمی
و ل دویف داتایان .

3- رپازا قه کۆلینی

قه کۆلین ل دویف رپازا وه سفی و نامارا (spss) هاتییه نه جامدان.

4- ئاريشەيا قەكۆلىنى

ئاريشەيا قەكۆلىنى چەوانىيا ب دەستقەهينانا تاقىكرنا قەكۆلىنى بو، هەروەسا وەرگىرانا
بەرگەيىن تاقىكرنا قەكۆلىنى ژ زمانى ئنگليزى بو زمانى كوردى و ل گەل گۆنجاندا ئەوئ بو
ژينگەها كوردى و دارشتنا بەرگەيىن گۆنجايى .

5- كەرەستەيىن قەكۆلىنى

كەرەستەيىن قەكۆلىنى فېرخوازىن پشكا زمانى كوردى و زمانى عەرەبى يىن فاكۆلتىيا زانستىن
مرؤقايەتى ل زانكۆيا زاخو، كو تاقىكرن ل سەر فېرخوازان هاتىيە بەلاقىرن و ژ سەرجمى (55)
فېرخوازىن پشكا زمانى كوردى (13) هەلگرىن نەخۆشىيا ناقبرى دەرکەقتن، ژ سەرجمى (60)
فېرخوازىن پشكا زمانى عەرەبى (14) هەلگرىن نەخۆشىيا دىسگرافىيىن دەرکەقتن، داتايىن
ئەقى قەكۆلىنى (27) فېرخوازىن ژ ئەوان (15) فېرخواز پەرگەزى نىر بوون و (12) فېرخواز
پەرگەزى م بوون، بو زانين ژيىن ئەوان د ناقبەرا (19-20) سالىدا بوون.

6- سنوورئ قەكۆلىنى

قەكۆلىن ل دويف ئەقان سنووران هاتىيە ئەنجامدان:
أ-سنوورئ دەمى: قەكۆلىن ل سمسىتەرى بەرئ ژ (2023/4/2-2023/3/1) هاتىيە ئەنجامدان.
ب-سنوورئ جەي: قەكۆلىن ل فاكۆلتىيا زانستىن مرؤقايەتى- زانكۆيا زاخو هاتىيە ئەنجامدان.
ج-سنوورئ زانستى: تاقىكرنا زمانى سنيلە و تازەپىگەهشتىيان ل سەر قوتابىين قۇناغا دوويى
يى پشكا زمانى كوردى و زمانى عەرەبى هاتىيە بكارهينان.

7- گرنگىيا قەكۆلىنى

گرنگىيا قەكۆلىنى دياركرنا رپژەبا هەبوونا نەخۆشىيا دىسگرافىيا ل دەف فېرخوازىن زانكۆيا
ناقبرى، چونكى هەندەك فېرخواز دەستخەتى ئەوان بيسەروربەرە و هەست ب هەبوونا ئەقى
نەخۆشىيى ناكەن و كەسپىن پسپوور ژى ل سەر ئەقى نەخۆشىيى دناف جقاكى كورديدا كىمن.

8- نارمانجا قه كۆليني

قه كۆلين ل دويڤ ئه فان نارمانجان دى هيتته ئه نجامدان:
-نارمانجا ئيكي: ئه رى جوداهيى د هه بوونا ديسگرافيايى ل ده ف تاكين سه مپلا قه كۆليني د لقين
تاقيرنا زمانى سنيله و تازه پيگه هشتياندا هه به
-نارمانجا دوويى: ئه رى ديسگرافيا ل دويڤ برگه يين تاقيرنا زمانى سنيله و تازه پيگه هشتى ل
دويڤ بگورئ ره گه زى ل ده ف تاكين سه مپلا قه كۆليني هه به .
-نارمانجا سبيى: ئه رى ديسگرافيا ل دويڤ لقين تاقيرنا زمانى سنيله و تازه پيگه هشتيان ل
ده ف تاكين سه مپلا قه كۆليني ل دويڤ بگورئ ره گه ز د چى ئاستدا به .
-نارمانجا چارى: ئه رى ديسگرافيا د برگه يين تاقيرنا زمانى سنيله و تازه پيگه هشتيان ل ده ف
سه مپلا قه كۆليني ل دويڤ بگورئ پشكان د چ ئاستدا به .

9- راستگويى باوه رى ژ تاقيرن و پرسيارين قه كۆليني

قه كۆلين ل دويڤ تاقيرنا زمانى يا سه نيله و تازه پيگه هشتيان (TOAL4) هاتيه ئه نجامدان،
كو هه ر كارتەك ب ناف ژ كۆپيا زمانى ئنگليزى بۆ زمانى كوردى هاتيه كرن، تاقيرن ب ئه فى
شيوه يى ل خوارى به:
1- تاقيرن ژ شه ش لقان پيكدهيى و لقين ئه وى هاتينه راستفه كرن و گۆنجانن بۆ ژينگه ها
كوردى.
2- هه ر لقه ك ژ پينچ هه لبژارده يان پيكدهيى و قه كۆله رى نمونە يين گۆنجاى بۆ قه كۆليني
دارشتينه، وه ك هزر ب مفا ژ كۆپيا ئنگليزى وه رگرتيه.
3- تاقيرن تايه ته ب سنيله و تازه پيگه هشتي يين نه خۆشيا نقيسينى هه به، كو وه ك كه سين
ناسايى نه شين بنقيسن.
4- برگه يين تاقيرن ژ زمانى ئنگليزى بۆ زمانى كوردى هاتينه وه رگيران و ل دويڤ بۆچوونا بۆ
ژينگه ها كوردى هه لسه نگينه ران هاتينه راستفه كرن و گۆنجانن.

10- پیکهاتەیا قەکۆلینى

قەکۆلین ژبلی پېشەکی و ئەنجام و لیستەیا ژێدەرەن پیکدەپیت ژ دوو پشکان، دېشکا ئیکیدبا باس ل (دیسگرافیا و زمانفانیا دەمارى و تیکچوونا زمانى و دیسگرافیا و جۆر و نیشانەپین دیسگرافیا و تاقیکرنا زمانى یا سنیلە وتازەپیکەهشتیان) دکەت، د پشکا دوویدبا باس ل ئارمانجین قەکۆلینى ل دویف تاقیکرنا زمانى یا سنیلە وتازەپیکەهشتیان) هاتییه کرن.

پشکا ئیکى: دیسگرافیا و زمانفانیا دەمارى

زمانفانیا دەمارى - Neuro linguistics:

لقەکی زمانفانیا کارەکیه، چەوانیا ریکخستنا زمانى د مېشکیدا قەدگەریت بۆ پینچ هەزار سالان بەرى نوکە، کو چەوان کەفتنەک ب سەرئى مرۆقى کارتیکرنى ل سەر وەرگرتن و دەرپرینى ژ زمانى دکەت، هەتال چەرخی نوزدئى پزیشکى دەماران یى فەرەنسى (پول بروکا 1861-paul broca) ی دەقرا لایى چەپى ژ مەژبى دیارکریه، کو بەرپرسە ژ بەرەمھینانا زمانى و هەر تیکچوونەک ل ئەقى دەقەرئى پەیدا بییت دئى کارتیکرنى ل سەر ناخفتنى کەت و ب د برکا هاتییه نافکرن، پاشى زانایى دەماران یى ئەلمانى (کارل فېرونیکا 1874-Carle Wernicke) دەقرا لایى راستى ژ مېشکى دیارکر کارئى ئەوئى تیکەهشتنە ل زمانى و ب فېرونیکا هاتییه نافکرن، ئەگەرئى پەیدا بوونا ئەقى لقی قەدگەریت بۆ سالین حەفتیان ژ چەرخی بوورى بۆ قەکۆلینین هەبوونا پەیوەندییى د ناقبەرا زمانى و مېشکیدا و ل گەل زمانفانیا دەروونى یى گریدایى ب پەفتارپن زمانیکه، پاشى ل سالین نۆتان ژ چەرخی بوورى زمانفانیا دەمارى وەک لقەکی سەر بەخۆ پەیدا بوو، ب دیتنا رومان یاکسونى (1896-1982) ئەکی زمانفانیا دەمارى ئەو قەکۆلەرئى زمانفانیا ئەو قەکۆلینى ل شروقه کرن و پوونکرنا زمانفانیا دەمارى دکەت، بى کو پسپوورئ دەمارى بییت (Kamaruddin, 2018, 34-35) و تیدا قەکۆلین ل (کودکرنا شیاننا زمانى د مېشکیدا دکەت و تیدا قەکۆلین ل زمانى دەپتە کرن، دەمى تیکچوونەک د مېشکیدا پەیدا دیت یان ئەو پروسسە کودکرنا د مېشکیدا وەک بەرەمھینانا زمانى یا دروست د مېشکى مرۆفیدا پەیدا دیت یان ئەو زانستە گرنگیی ب لایەنى بەرەمھینانا زمانى و دروستکرنا ئەوئى د مېشکیدا و زانینا چەوانیا بەرەمھینانا ئەوئى، زمانفانیا دەمارى ژ پەيقا "Neuro" واتا دەمار و "

"linguistics" واتا زمانفانی بێکدهیت و هەر دوو بێکفە زمانفانییا دەمارى دروست دکەن، لقهکى زمانفانییا کارهکی و مهعریفیه و گرنگیی ب دیاردەیی دەمارى (Bambini, 1, 2012)، ئەوین گریدایی ب زمانیفه، وهك تیگههشتنا زمانى و بهرههههینانا زمانى و وهرگرتنا زمانى، چونكى زمان (ژ ئەركى لایى راستى یى مېشكیه، مېشك دابهشى دوو دهقەران دبیت لایى چهپى یى بهرنیاس ب برۆكا بهرپرسل بهرههههینانا ئاخفتنى، ههروهسا ئەركى ئەوئ پاراستنا په یقایه و بكارهینانا ئەوان د بهرههههینانا ئاخفتنى و واتایا ئەویدا و لایى ضەئى فېرونیکا بهرپرسل وەرپرترنا زانیاران ژ دهقەرا فېرونیکا بۆ برۆكا دهپنه فهگواستن، ئەف لقى زمانفانیی ب زانستى فرهه پسپۆرى دهیته ناقرن، چونكى زانیاری و بابەتان و پیزانیان ژ پسپوورین دی وەرگرت، ئامیرئ دەمارى ئەو ئالاقى دروستکرنا زمانى یه و پلاندارپژە و هزرئ دکەت و بهرههههینان و وەرگرتنى دکەت، هوسان زمان بئ ئامیرئ دەمارى نینه و بېقهگریدایه)، (Ingram, 2007, 10) بابەتین زمانفانییا دەمارى، ئەفنه ئەقازیا_Aphasia، دیسگرافییا_Dysgraphie، ئالۆزیا تیگههشتنا په یف و رسته یان_Agnosie، ئەپراکسیا-Apraxie، دیسکالکیا-Dyscalculie، دیسلېکسییا-Dyslexie.

تیكچوونا زمانى - Language Disorder :

ئەو رەفتارئ تیکچووی یى زمانى و دەروونیه، کو چه ندىن هۆکارین دی، وهك (دەروونى، بېؤلۆجى، زانیاری، جفاکى) ل پشتن و ئەفه ب رېکا شپوهیین درکندن و نامازەیان دیار دبیت، ئەف زاراقە د زمانفانییا دەروونیدا بۆ دەرپرینکرئ ژ شپوهیین تیکچوون و لادان و تیکچوونین زمانى، ئاخفتنکەر نه شیت هزران دروست بکەت و دەرپرینئ ژ لایى واتایقه ژئ بکەت و په یامى ب رېکا زمانى بهنیریت، هوسان دئ ئالۆزى د ئاستى بهرنامه یى زمانیدا د مېشکیدا بۆ گوهورپنا ئەوان هزران بۆ هیمایین رېکخستى ژ لایى واتایى و بېکها تنيقه هه بیت، هوسان شپواندن و لادان و شه پرزەبى و زمانگيران د سیسته من ئاخفتنیدا دئ په یدا بیت، یان تاك ئالۆزى د وەرگرتن و گوهداریکرنا ئاخفتنیدا دئ کەت هوسان دئ ئالۆزى د تیگههشتن و درکپیکرنیدا ژى دئ هه بن و دئ تیکچوونین دەربرى گریدایی ب پرسپسین خواندن و نفیسین و ئەنجامدانا کارین هزرى هه بیت و ب تايبه تى ل دهف زاروکانهف (Victoria Joffe, 5-2008, 3) و (دەربرینا ئاخفتنى

ژ لايى زارۆكانقه پهيوهندى ب گهشهكرنا نهندانمىن ئاخفتنى و ناوچهيىن بهرپرس ژ زمانى ل مېشكى ههيه) (حمد، 2014، 61) ههروهسان هندهك ئالۆزيىن دى يىن زمانى ههنه، كو پهيوهندى ب تىكچوونا شيانين هۆشى ودهروونى و جهستهيهقه ل دهف تاكان ههيه و دبىته نهگهري گىربوونا زمانى ل دهف زارۆكان و سست بوون ل دهف مهزانقه ژى ، ههمى ئهقان تىكچوونين زمانى شويهنهوارين رهفتارى و دهروونى و جقاكى و پهروهدهيى ههنه و پيدقى ب دويچوون و چارهسهرى ههيه، ژ جورين تىكچوونان، وهك:

1- تىكچوونين زمانى: ئهوه ژ نهجامى تىكچوونا دهمارى يا بايۆلۆجى د دهقرا زمانيدا ل سهر ئاستى مېشكى پهيدابىت، وهك (ئهفازيا) و تىكچوونين زمانى ژ لايى دهم و دياربوونا نهوان ل سهر دوو جوران دهينه دابهشكرن، وهك:
أ- تىكچوونين زمانى يىن د دهمى يان ژيى وهرگرتنا زمانيدا پهيدابن و بهرى زمانى ب دروستى وهربرىت.

ب- تىكچوونين زمانى يىن پىشتى وهرگرتنا زمانى يان تىكچوونين وهرگرتى پهيدابن.
2- تىكچوونا دركاندى: ئه و تىكچوونين يىن شيانا دركاندى و بهرهمهينانا ئاخفتنى ب شيوهين ئاسايى تىككدن، وهك تىرتى و تىكچوونين ئاخفتنى لاواز دهن (امين، 2005، 78).

3- تىكچوونين ئاخفتنى: ئهون يىن ژ نهجامى ئاريشه يىن دهروونى و نهخۆش يىن هۆشى پهيدابن، كو كارفه دانا نهريى ل سهر رهفتارى زمانى يى تاكى نهخۆشه ههيه و ل سهر روخسارى ئهوى دياردبىت و دبىته نهگهري تىكچوونا پهيوهندى و گه هاندنا زمانى ل گهل دهوربه و ژينگهها زمانى يا لى دژيت (الزريقات، 2005، 190 - 191).

4- تىكچوونين فيربوونى: ئه و تىكچوونين دبنه بهرهبست د شيانا تاكيدا و ب تايهت ل سهر كارامه ييا فيربوونى يا زارۆكان، وهك نقيسين و خواندن و بيركارى (الروسان، 2000، 18).

هۆكارين تىكچوونا زمانى:

1- هۆكارى فسيۆلۆجى: ئهقه ژ نهجامى ئهوان تىكچوون و نهخۆش يىن د ئاميرين فسيۆلۆجيدا، وهك (ئاميرى دركاندن، ههناسه دان، گوهدارىكرن) يىن تايهت ب بهرهمهينان و وهرگرتنا ئاخفتنى و دركپكرن و تىگههشتنا ئهويژه تىكچوونين، ژبلى نهخۆش يىن دى يىن ويرايسى و جينى

یین زارۆك هیشتا د مالبچوو یكیدا تووش دبیتى یان ل ده می دایكبوونى یان پشتى دایكبوونى
تووش دبیتى.

2- هۆكاری دهروونى و جفاكى و ژینگه هى: نه فه گریدا یه ب ئه وان تیکچوون و نه خۆشیین
دهروونى وهۆشه كى ئه وین تاك تووش دبیتى و ره ننگدانى ل سه ر نه ست و بى هه ستى و
ره فتارین ئه وى دكه ت، هنده ك جار ان خراپیا شیوا زین په روه رده كرنا خیزانى و په روه رده یی
ئه گه رن د په یدابوونا تیکچوونین زمانیدا (الفاهر، 2010، 134-138).

پیناسه یا دیسگرافیا یی:

دیسگرافیا ئه و (نه خۆشییا دهماری یا گه شه كرى یان وه رگرتى و تیکچوونا نفیسینا ده ستى
بخۆقه دگرت) (Herbst, 2018, 6) واته دیسگرافیا نه خۆشییه كه ب دوو شیوه یان مرۆف
تووش دبیتى، ئه و ژى یان دهمارییه، كو ب ببوو رینا ته مه نى گه شى دكه ت یان ژى ب رپكا
وه رگرتنى، كو ب نه بوونا ژینگه هه كا ئارام و گۆنجایی بۆ نفیسینى مرۆف تووش دبیتى، واته ئه وه
(نه بوونا شیانى ل سه ر نفیسینى ب ده ستان ب شیوه یه كى دروست و ژ ئه نجامى تیکچوونین
دهمارییه، دیسگرافیا په یقه كا گریکیه ژ برگه یا (Dys) ب و اتایا نه بوونا شیانى یان نه خۆشیی
یان ئالۆزى ده ییت و په یقا (graphia) ب و اتایا کریارا نفیسینى ده ییت و هه ر دوو پیکقه پامانا
(نه خۆشییا نفیسینى - Dysgraphia) دده ن (borjes 2010, 3) ئه ف نه خۆشییه تایبه ته ب
چاپووکییا نفیسینا ده ستیقه و ل ده ف زارۆكان د ده می ئه نجامدانا چالاکییا نفیسینیدا
خۆیادبیت، بى ئاریشه یین دهماری و کیماسیین هه ستى و بزاقین پيش چاف ل ده ف ئه وان هه بن.
زاراقى دیسگرافیا بۆ (جارا ئیکى ژ لایى زانا (مایکل بست - Myklebust) یقه بکاره ینا یه،
یى كو ژ ئه نجامى تیکچوونى یان ئالۆزیان د ناقه را وینه یى هۆشه كى یى په یقان و سیسته مى
لقیناندا په یدادبیت) (ابراهیم، 2010، 320) واته ئه و وینه یى نفیسى یى ل به رچاقین زارۆكى
ده مى دبیت، وه ك كه سه كى ئاسایى نابینیت، ئه ف نه خۆشیه ژ ئه نجامى (نه بوونا هه ماهه نگیى
د ناقه را دیتن و لقینیدا په یدادبیت، چونكى هنده ك زارۆكان ئاریشه و تیکچوون د خواندیندا
هه یه، وه ك گرتن و بکاره ینا پینووسى ب شیوه یه كى دروست یان ئاریشه د نفیسینا پیتاندا
هه یه و ئه ف نه خۆشییه ب ناقى "کوراتییا په یقان" دده نه نیاسین، چونكى باره كى ل سه ر پوه شا

دیتنا ئاساییە، کو پەیف و پیتان ب شیوەیی ئاسایی نابینن، ئەف ئاریشە بۆ هەبوونا ئەگەرئ یان تیکچوونی دەقەرا بەرپرس ژ هەلگرتنا بیردانکا دیتنی یان پەیف و پیتاندا ل میشکی ل لایئ چەپی ژ میشکی دزفريت) (ابراهیم، 2010، 320) زۆر پیتان ب شاشی دتقیسین و ل دەف ئەوان دروستە، وەك:

پەیف نەخۆشی دیسگرافییا
چنار چنار دەنگی /چ/ کرپه/ج/
پیرار پیرار دەنگی /پ/ کرپه/ب/

دیسگرافییا جودایە ژ ئەلیکسییا، کو هەلگرتئ ئەوئ (دەستدانی توانای بۆ خویندەنەو، تیگەیشتن لە وشەکان، تیگەیشتن لە رستەکان و سەختی لە ناسینەوہی پیتەکانیش دەکات، هۆکاری تووشبوونیش تیکچوونی لایئ چەپی میشک) (کاکەمد، 2021، 84).

هۆکارین دیسگرافیایی:

نقیسین ژ چاپووکیین زمانییە یین فەر د پرۆسیسا پەرورده و فیترکرنیدا زارۆک هەر د قۆناغا باخچەبیدا فیری ئەفی چاپووکیی دبیت، کو فیترکار وینەیین پیتان نیشانی زارۆکان دکەن و هەتا دگەنە قوتابخانی ب دروستی نقیسین پیت و برگە و هەتا پەیفین سادە دتقیسیت، چەند هۆکارەك دبنە ئەگەرئ پەیدابوونا نەخۆشییا دیسگرافیایی، وەك:

- 1- هەبوونا کیماسییا د شیانین هۆشەکید ل دەف زارۆکان.
- 2- لاوازییا هاندان و پویتەدانئ ب فیربوونا نقیسین و پەراویزکرن زارۆکان ژ لایئ هەندەك دایکوبانفە.
- 3- فیربوونا شاش و نەبوونا ژینگەهەکا ئارام بۆ زارۆکان (Richards, 1998, 15)، وەك:

پەیف نەخۆشی دیسگرافییا
وەرگرت وەلگرت
دکان تکان

شپۆهییىن دیسگرافییایى:

نیشانەییىن ئەقى نەخۆشیى ب چەندین شپۆهییان ل دەف زارۆکان دیاردبن و ژ زارۆکەکی بۆ زارۆکەکی دی دەپنە گوھۆرینی، وەك:

1- شپۆهییىن جەستەیی : ب ئەقى ئاویى ل خواری دەیت، وەك :

أ-شپۆهییى شاش یى بكارهینانا دەست و جەستەیی و دەپكى دەستی ب ئاراستەیا پەركى ئانكو كاغەزى، واتە روپینشتن و بكارهینانا دەستی و تیلان ب شاشی ل سەر پەرى ئقیسینی دكەت و وەك كەسین ئاسایی ناروینیت و هەروەسان پینووسی ژى ب دروستی پاناکەت و هەندەك ژ ئەقان زارۆکان ب دەستی چەپى دنقیسن و دەستی خۆ هەمى ددانن ل سەر پەرى و ئەو ب خۆ نزانن چى ئقیسیه، لى مەرج نینە هەمی دەستنیسین چەپان هەلگرین نەخۆشییا دیسگرافییایى بن، شدانن و هەلگرتنا پینووسی ب هیز و نەگۆنجایی رادكەت.

ب-تیکچوون و ئالۆزى د دیارکونا ئاراستەیا ئقیسینیدا، وەك قۆرسى د زانین و ژیکجوداکرنا ئارەستەیا ئالیى راست و چەپى ئقیسینیدا، ئەف نەخۆشە لایى راست و چەپ د شپۆزى ئقیسینیدا نزانن.

ج-دانانا پەرى ئقیسینی ئانكو كاغەزى ب شپۆهییىن نەدروست و نەگۆنجایی ل پيش خۆ .

2- شپۆهییى ھۆشەکی: ئەقە پیکدەیت ژ :

أ-لاوازا بىردانكى د بىرهینانا پیتاندا، بىردانكا ئەوان یا بەرپرس د هەلگرتنا پەیف و پیتان یا لاوازه، بەلكو هەندەك ژ ئەوان ب بەروفاژى دبىنن هەر چەندە چاقین ئەوان ساخلەمن و چاف فر نین.

ب- تیکەلى ل جوداكرنى د ناقبەرا پیتین پەیقاندا ناکەت (Frierson,2020,6)، شیاننا هەفجوداكرنا هەمی پیتان نینە، وەك پیتا (س) دكەت (ز) وەك (زوى) دكەت (سوى).

3- شپۆهییى هەلچوون: ئەقە پیکدەیت ژ :

أ-بیزاربوون یان هەلچوون و تۆرەیا زیدە ل دەمی ئقیسینی، چونكى وەك هەظتەمەنین خۆ نانظیسیت.

ب-ئارەستەیا نەرینى بۆ ئقیسینی، ئارەستەیا هەلگرى دیسگرافییایى بۆ ئقیسینی نیگتیفە و هەمی دەمان خۆ ژ ئقیسینی دەتە پاش (عبدالوهاب،2003،120) و دەستنیسی ئەوى نە

پیکوییکه و ب دروستی ل سهر هیلا نفیسینی ناچیت، ئەف خاله ل قوتابخانه و زانکۆیین ههریما کوردستانی ههیه، ضونکی که سین پسیور نین، هه بوونا ئەقی نه خوشیی ل ههریما ناقیری ب شیوهیی ریژهیه.

4- شیوهیی تاییهت ب نفیسینیقه، وهك :

أ-هیواشییا تاییهت د نفیسینییدا ب بهراورد ل گهل زارۆکین ههفته مه نین ئەوی.

ب-خراب ب کارهینانا که رهسته یین نفیسینی و نامویا ب کارهینانا تیلان.

5- شیوهیی تاییهت یین ژ دهرقهیی سبسته می نفیسینی، ژبلی ئەفان خالیین ل سهری هندهك

شیوهیی تاییهت ل دهف هه لگرین دیسگرافیایی دیاردبن، وهك:

أ-هه بوونا ریكخستن و هه ماهه نگی د نظیسینییدا و پیگیریی ب ئیک ریژیا نفیسینی ناکهت.

ب-په یقان یان بیتان ب شیوهیی نیف تهمام د نفیسینییدا دهیلیت، وهك :

دیسگرافییا په یقادروست

رو رۆژ

دهگه ده رگه ه

سوزا سۆزان

ج-پیت و په یقان به روفاژی د نفیسیت، وهك چه وان د خۆدیتاندا ب به روفاژی دهیته دیارکرن.

چ-ژبیرنا خالان ل سهر پیت و په یقان دکهت یان دانانا ئەوان ل جهین نه دروست

(Chung,2015,31), وهك:

په یف دیسگرافییا

شهر سهر

جۆرین دیسگرافیایی :

چه ندین دابه شکر بۆ جۆر و پۆلینین دیسگرافیایی هاتینه کرن، بۆ ئەقی قه کۆلینی دئ نامازهیی

ب ئەقین ل خوارئ کهین، وهك :

- 1- دیسگرافیا خواندن - Dyslexic Dysgraphia: ئه وه نه بوونا شیانی ل سهر نقیسین و دهربرین ژ نقیسینی بۆ خواندنا ب واتا، ههر چهنده پیتین نقیسی ئاسابینه، لی ئه وه په یقین نقیسینه ناهینه خواندن .
- 2- دیسگرافیا جهی - Spatial Dysgraphia: کارتیکرن ل وینه کرنا پیتان ناهیته کرن، لی ریکخستنا گشتی و نقیسنا ئاسویی یا ب ریزا په یقان ل سهر لاپه رهیی خوهر و بی سهر و به ره په به ندیی ب په راویز و ریزین نقیسینی ناکهت.
- 3- دیسگرافیا بزاقی - Motor Dysgraphia: ئه ف جوهره تایبه ته ب بزاقان ل ده می نقیسینی، کو کارتیکرنی ل سیسته می بزاقان دکهت، وه ک ره جفینا ده ست و تبلان، پیتین بچوویک، ده سنقیسی هویر (Pankey, 2022:12-20).

رۆلی فیرکاری د دیسگرافیا ییدا:

- پتیرا جاران فیرکار تیبینیا زارۆکان د ژین شهش سالییدا دکهن، ل ده می دبینن ئه وه زارۆک وه ک هه قالین خو نانقیسیت (ابراهیم، 2010: 332) و فیرکار هنده ک نیشانه یان دبینن، کو زارۆک هه لگرئ دیسگرافیا یی، وه ک:
- 1- چه وانیا بکارهینان و گرتنا پینووسی ژ لاین زارۆکیه، وه ک زارۆکین ئاسایی بکارناهییت.
  - 2- دانان و هه لگرتن و بکارهینانا په ری ئانکو کاغه زئی ژ لایی زارۆکیه.
  - 3- ئاستن لاوازی هزری و بزاقان ل ده ف زارۆکی (الزیات، 2002: 517).

تاقیکرنا زمانی یا سه نیله و پیگه هشتیان - Test of Adolescent language :

ئه ف تاقیکرنا ئه وه ب پیتین (TOAL4) ده پته کورتن و کۆپیا چوارئ به ژ تاقیکرنی و ژ مه ودا یین فره ریک پیکدهیت و ژ لاین زانایانقه، وه ک (براون-Brown - ، لاریسون -Larsen، هامیلا-Hammil) ل سالا (2007 ز) ل ئەمریکا هاتییه دانان، ئه ف تاقیکرنا ب گشتی ل دویف بگۆرین جوگرافی و په گه ز و ئەسنوگرافی و ئاستن خیزانی ده پته نه جامدان، وه ک دناقه را ئسپان و ئەمریکی و ناسیوه بیاندا یین تیکچوونین زمانی ل ده ف هاتییه نه جامدان. ئه فه تاقیکرنا کۆپیا ئیکئ ل سالا (1980 ز) هاتبوو دارشتن، کۆپیا دوویئ ل سالا (1987 ز) پشتی نه جامدانا هنده ک گوهورینان هاته دارشتن، کۆپیا سییی ل سالا (1994 ز) ب دابه شکرن

ل سهر ههشت برههيان و لقين (ناخفتن-پهيف، ريزمان- پهيف) پيكداهات، كۆيبيا چوارى ب شپوهيهكى جياواز و هه مواركى هاتيهه دارشتن، وهك ئلاقهك بو پيشانا زمانى ل دهف سنيل و تازهپيگههشتى د ژيى دناقههرا ساليين (12- 24) سالييدا، ب ئارمانجا دياركرنا بواريين هيز و لاوازيا ريزهيهي و نقيسينى و پيشقههچوونا ئهكاديمى و دياركرنا ئهوان كهسين مفادار ژ تيكهلكرنا زمانى دهيت، ئهف تاقيرنه تول فور (TOAL4) بو ههلسهنگاندن و دهبرين و پهيفين بكارهاتى و نقيسينى و واتايى و ريزمانى (مؤرفؤلوجى و سينتاكس) ئ بكاردهيت، تاقيرنا تول فور ژ شهش لقان پيكداهيت، ئه و شهش لق ل سهر سى برههيهين دى يين سهرهكى دهينه دابهشكرن (Climie,2011,595)، وهك:

أ-برههيهين سهرهكى يين تاقيرنى ئهفه نه :

1- زمانى دركاندى: ئهفه ژ كومرنا نمرهيهين پيشانى يين تاقيرنى لقان، وهك (ههقدزيا پهيفان، دارشتنا پهيفان، وهكههقيين دركاندى) پيكداهيت .

2- زمانى نقيسينى: ئهفه ئهفه ژ كومرنا نمرهيهين پيشانى يين تاقيرنى لقان، وهك (ههقواتايا پهيفان، پهككنا رستهيان، بكارهينانا ئهليف و بيشان) پيكداهيت .

3- زمانى گشتى: ئهفه ژ كومرنا پله و نمرهيهين پيشانا هه شهش لقين تاقيرنى پيكداهيت.

ب-شهش لقين تاقيرنى، ئهقين ل خوارى نه، وهك :

1- ههقدزيا: داخوازا دركاندا هوير بو پهيفين ههقدزيا تاقيرى دكهت، وهك :

ئاف × ناگر، شهف × رۆژ

2- دارشتنا پهيفان داخوازيا ژ تاقيرى دكهت، كو پهيفهكا بهرزه لدووماهيا رستهيا دوويين نههاتيهه، ژ پهيفه سهرهكى رستهيا ئيكى دا دابريزيا، وهك: پهيفه (دكهت): شانۆگهري گهلهكا ب كهيف بو، خهلكى هه مى كره كهنى.

3- وهكههقيين دركاندى: داخوازيا ژ تاقيرى دكهت، رستهيهكا وهكههقا كهرتى ب پهيفهكا تهمامبيا رستهيا دى بكهت ب مهرهما تهمامكرنا پيشهري، وهك بالنده ئاوازان دخوينيت، وهك (چهوان سه درهويت).

4- هه قواتایا په یقان: داخوای ژ تاقیکه ری دکه ت، په یقا هه قواتایا هه مان په یقی دیار بکته ت، وه ک: رۆژ، هه تاف .

5- یه ککرنا رسته یان: داخوای ژ تاقیکه ری دکه ت، رسته یه ککی ژ تیکه لکرنا یان یه ککرنا دوو رسته یان بنقیسیت، وه ک: 1- رسته یا: مه خواریا نیفرۆ خواری . 2 - رسته یا: ده مژمیر ئیک بوو . یه ککرنا رسته یان: ل ده مژمیر ئیک مه خواریا خواری .

6- بکارهینانا ئه لیف و بییان: داخوای ژ تاقیکه ری دکه ت، هه می په یقین دروست بنقیسیت و ل گه ل نیشاندانا نیشانه بیین خالبه ندین بۆ هه می رسته یان، وه ک: ئه ری، من دقیت بجم مال؟

پشکا دووی: ئارمانجین قه کۆلینی یا تاقیکرنا زمانی سنیله و تازه پیگه هشتیان:

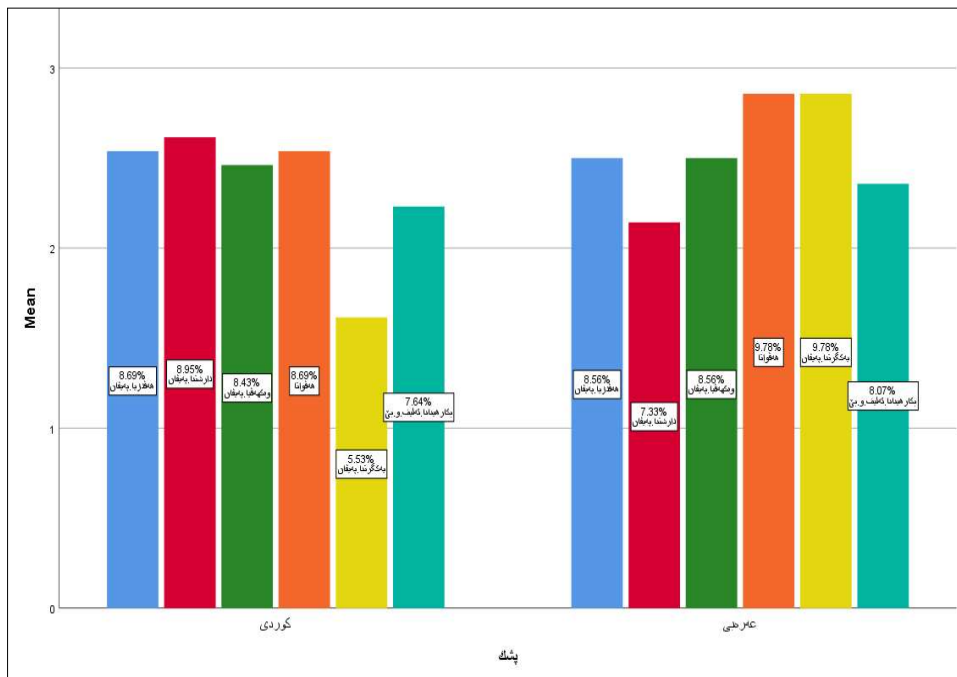
ئارمانجا ئیک: ئه ری جودا هیی د هه بوونا دیسگرافییایی ل ده ق تاکین سه میلا قه کۆلینی د لقین تاقیکرنا زمانی سنیله و تازه پیگه هشتیاندا هه یه:

ژبۆ پشت راستبوونی ژ ئه قی ئارمانجی قه کۆله ری ناقه ندی ژمیری و لاده ری پیقه ری و ریزه یا سه دیی یا هه ر شه ش لقان ده ر ئیخستییه، وه ک د خشته و نه خشه یی ژماره (1) ل خواریدا دیار دیت:

خشته یی ژماره (1) یی تاقیکرنا زمانی سنیله و تازه پیگه هشتیان ل دویف بگۆری پشکان

پشک

کوردی	ژماره	13	13	13	13	13	13
	ناقه ندی	2.54	2.62	2.46	2.54	1.62	2.23
	ژمیری						
	لاده ری	1.198	.768	.519	1.050	1.261	1.363
	پیقه ری						
	%	48.5%	53.1%	47.8%	45.2%	34.4%	46.8%
عه ره بی	ژماره	14	14	14	14	14	14
	ناقه ندی	2.50	2.14	2.50	2.86	2.86	2.36
	ژمیری	1.605	.770	.650	.949	.949	1.082
	%	51.5%	46.9%	52.2%	54.8%	65.6%	53.2%

هه خشه یی ژماره (1) یی دیار کرنا لقین تا قی کرنا زمانی سنیله و تازه پیگه هشتیان ل دو یف بگۆری پشکان

ل دو یف خسته یی ژماره (1) هه بوونا دیسگرافییایی ل دهف تا کین سه میلا یی ن ژ (13) فی رخوازین پشکا زمانی کوردی و (14) فی رخوازین پشکا عه ره بی پیکده یی و سه رجهم دبیته (27) فی رخواز یی بووینه سه میلا قه کۆلینی، پێژه یا سه ده یی یا لقین تا قی کرنا قه کۆلینی ل دهف تا کین سه میلا قه کۆلینی یی ن پشکا زمانی عه ره بی ب شیوه کی گشتی بلندتر بوون ژ یی ن پشکا زمانی کوردی، هۆکارئ نه فی قه دگه ریت بۆ په راویز کرنا هه لگرین دیسگرافییایی، چونکی فی رکار شاشی یی نقیسی نی و پینقیسی بۆ قوناغین خواندنی ل قوتا بخانه یان دزقین و ب هه ست ب هه بوونا نه خو شیا نقیسی نی بکه ن، کو چه وان ره وایه فی رخواز ل زانکۆ یی ب شاشی و ده ستنقیسی نه وی ب سه روبه ر بیت و ژ بلی لقی دارشتنا په یقان، کو ب پێژه یا سه ده یی (46.9) د پله یه کا نزمتر ژ پشکا زمانی کوردی ب پێژه یا سه ده یی (53.1) هاتییه.

ل دو یف نه خشه یی ژماره (1) هه بوونا دیسگرافییایی ل ده ف تا کین سه میلا فه کۆلینی ل دو یف بگۆرئ پشکان یین پشکا زمانئ عه ره بی رپژه یا سه ده یی یا لقین یه ککرنا رسته یان، هه قو اتا ب رپژه یا سه دیی (9.78) بلندترین پله هاتینه، نه فه بو په راویزکرنا نه قان فی رخوازان ژلایین فی رکارانه دزقریت، کو باه تی چه وانیا دروستکرنا رسته یان و پیکه کرنا پیکه یین رسته یان و زانینا په یقین هه قو اتا د رسته یاندا و شیوازی نقیسینا نه وان ب به رچا ف وهرنا گرن و نه ف چینی هه لگرین دیسگرافیا د هۆلین خواندنیدا ب که سین ده سننقیس نه جوان دهینه نیاسین، ب به راورد ژ لقین تاقیکرنا ناقبری ل ده ف تا کین سه میلا فه کۆلینی یین پشکا زمانئ کوردی، کو لقی (یه ککرنا رسته یان) ل ده ف پشکا زمانئ کوردی د نزمترین پله دا بوو، کو رپژه یا سه دیی (5.53) هاتییه و نه فه بو خراپیا سه رده ری کرنا فی رخوازان ل گه ل رپنقیسی دزقریت، لقین دی یین تاقیکرنا ناقبری ل ده ف پشکا زمانئ کوردی د ئاستین نزمدا هاتینه.

ئارمانجا دووی: نه ری دیسگرافیا ل دو یف بره یین تاقیکرنا زمانئ سنیله و تازه پیگه هشتی ل دو یف بگۆرئ ره گه زی ل ده ف تا کین سه میلا فه کۆلینی هه به:

قه کۆله ری ژبو دیارکرنا راستیا نه فی ئارمانجی ناقه ندئ ژمیری و لاده ری بیقه ری و رپژه یا سه دیی ل ده ف تا کین سه میلا فه کۆلینی ل دو یف بگۆرئ ره گه زی دهرئ یخسته یه، سه رجه می تا کان (27) بوون و ژ نه وان (15) فی رخوازان ره گه زی نیربوون و (12) فی رخوازان ره گه زی می بوون، هه بوونا دیسگرافیا ل دو یف بگۆرئ ره گه زی ل ده ف ره گه زی نیر بره یان زمانئ درکاندن ل پله یا ئیکئ و ب رپژه یا سه دیی (56.3) هاتییه و هۆکارئ نه فی نه وه یه فی رخوازان د ژئیکجودا کرنا په یقین هه فدژ و دارشتنا په یقاندا شاره زانین و ژ بیخه مین شاش دنقیسن، بره یان زمانئ گشتی ل پله یا دووی و ب رپژه یا سه دیی (55.3) هاتییه و نه فه بو په راویزکرنا نقیسینی ژلایین فی رخوازانفه دزقریت، بره یان زمانئ نقیسینی ل پله یا سیی و ب رپژه یا (54.1) هاتییه و هۆکارئ نه فی نه بوونا باکراوندا نقیسینی ب شیوازی دروست و نیاسینا بیتان ب دروستی و ژ جو ری دیسگرافیا جهی و بزاقی هه بوون، چونکی د نقیسینییدا بله ز و بی خه م بوون.

ل ده ف تا کین سه میلا فه کۆلینی ره گه زی می یین ژماره یا نه وان (12) به شدار بووی، بره یان زمانئ نقیسینی ل پله یا ئیکئ و ب رپژه یا سه دیی (45.9) هاتییه و نه فه بو نه بوونا شاره زایی ل ده ف فی رخوازی د یارکری د نیاسینا بیت و نقیسینا نه وان ب شیوه یی راست، ل پله یا دووی بره یان

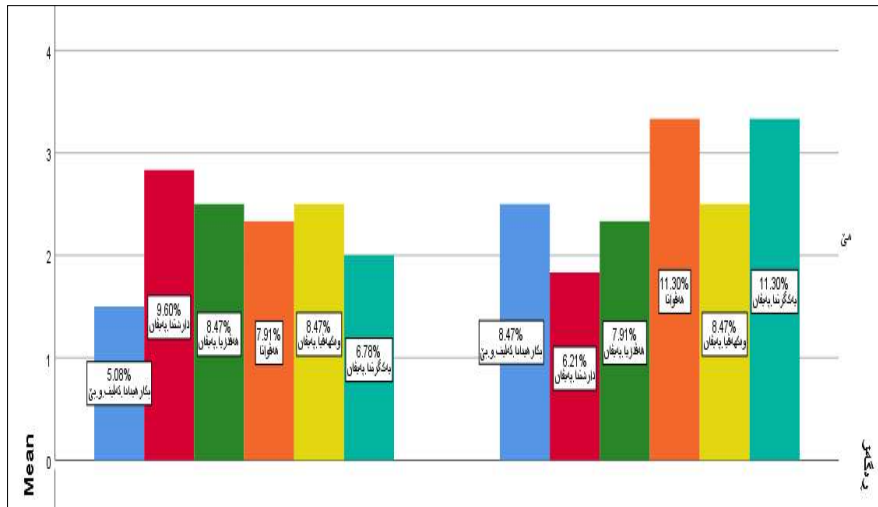
زمانی گشتی ب ریزه یا سه دیی (44.8) هاتییه و هوکارێ نه فی په راویزکرنه فی رخوازایه ل سه ر رینقیسی و نقیسینی ب شیوه یه کێ گشتی، چونکی هه مان نه ف برگه ل ده ف ره گه زێ نیر ل په یا دووین هاتییه و هوکار نه وی بیخه مییا فی رخوازایه، کو فی ربوو نا ئلیف و بییا نقیسینی ب گرنگی وه رناگرن و شاشین رینقیسا خو راست ناکن، برگه یا زمانی درکاندن ل په یا سیی و ب ریزه یا سه دیی (43.7) هاتییه و نه فه بو بو نا شاره زایا دارشتنا په یقان و چه وانیی درکاندا په یقین وه کهه ف ژ لاین فی رخوازانقه دزقپیت.

خشته یی ژماره (2) یی دیارکرنه برگه یین تاقیکرنه زمانی یی سنیله و تازه پیگه هشتییان ل دو یف بگۆری ره گه ز

زمانی گشتی	زمانی نقیسینی	زمانی درکاندن	ره گه ز
15	15	15	ژماره
14.53	7.07	7.47	نافه ندنی ژمیری نیر
2.722	1.831	1.642	لاده ری بیقه ری
55.2%	54.1%	56.3%	ریزه یا سه دیی %
12	12	12	ژماره
14.75	7.50	7.25	نافه ندنی ژمیری من
4.372	3.261	2.261	لاده ری بیقه ری
44.8%	45.9%	43.7%	% ریزه یا سه دیی

نارمانجا سیی: نه ری دیسگرافیی ل دو یف لقین تاقیکرنه زمانی سنیله و تازه پیگه هشتییان ل ده ف تاکین سه میلا فه کۆلینی ل دو یف بگۆری ره گه زی د چی ئاستدا یه ؟
فه کۆله ری ژ بو دیارکرنه نارمانجا دیارکری به ستن ل سه ر ریزه یا سه ده یی کریه، وه ک د نه خشه یی ژماره (3) دیار کریه، کو لقی (هه فواتا) ژ برگه یا (زمانی نقیسینی) یا تاقیکرنه نافبری ب ریزه یا سه دیی (11.30)، کو ب بلندترین په یه ل ده ف تاکین سه میلا فه کۆلینی هاتییه و نه فه زی بو نه بو نا شیان زانینا په یقین هه فواتا و جودا کرنا نه وان ژ لاین ره گه زی من فه، هه روه سان لقی یه ککرنا رسته بان ژ برگه یا (زمانی نقیسینی) یا تاقیکرنه نافبری د بلندترین ئاستدا و ب ریزه یا سه دیی (11.30) هاتییه و نه فه بو نه بو نا شاره زاییا تاکین سه میلا فه کۆلینی ل سه ر پیگه

گریدانا په یقان و یه کگرتنا نه وان د دروستکرنا رسته یاندا، لقن دارشتنا په یقان ژ برگه یا (زمانی درکاندی) ب ریژه یا سه دیی (6.21%) و ب نزمترین پله هاتییه، نه قه بو نه بوونا شیانا دارشتنا په یقان و چه وانیا پیکه اتنا نه وان ل دهف تاکین سه میلا قه کۆلینی، ب شیوه یه کئ گشتی هه بوونا دیسگرافییایی ل دهف ره گه زئ د ئاستی په یقان دا دیاردبیت، کو نه وان شیانا نیاسینا په یقین هه قواتا و یه کگرتنا په یقان د دروستکرنا رسته یان دا نینه، ل دهف ره گه زئ نیر لقن (دارشتنا په یقان) ژ برگه یا یا تاقیکرنا قه کۆلینی ل پله یا ئیکی و ب بلندترین ریژه یا سه دیی (9.60) ژ لقین دی یین تاقیکرنا ناقبری هاتییه و نه قه بو نه بوونا شاره زایا تاکین سه میلا قه کۆلینی ل سه ر دارشتنا په یقان، چونکی دیسگرافییایا په یوه ندی ب نقیسینی قه یه و نیاسینا پیتان ب شیوه یه کئ راست و دروست دئ نه جامه کئ باش هه بیت، لی تاکین ناقبری پیتان ب باشی نانیاسن ژ به ر هندئ دیسگرافییایا د برگه یا دارشتنا په یقان دا د ئاسته کئ بلندئ ریژه یا سه دیی دا هاتییه، لقن وه کهه فییا په یقان ژ برگه یا (زمانی درکاندی) و برگه یا هه فدژیا په یقان ژ برگه یا (زمانی درکاندی) یا تاقیکرنی ل دهف ره گه زئ نیر ژ تاکین سه میلا قه کۆلینی د پله یا دووییدا و ب ریژه یا سه دیی (8.47) هاتینه و نه قه بو لاوازیا نقیسینا برگه یین په یقان، چونکی نیاسینا په یقین ئیک برگه دبیته نه گه رئ نیاسینا جورین دی یین په یقان ب شیوه یی نقیسی، لقن بکارهینانا ئه لیف و بئ ژ برگه یا (زمانی نقیسینی) یا تاقیکرنا ناقبری ل دهف ره گه زئ نیر یین تاکین سه میلا قه کۆلینی د نزمترین پله دا و ب ریژه یا سه دیی (5.08) هاتییه، نه قه بو نه بوونا شاره زایی ل دهف تاکین سه میلا قه کۆلینی ل دهف ره گه زئ نیر د نقیسینا پیتاندا، چونکی زۆربه یا نه وان پیتین وه ک ئیک (ب، پ، ج، چ) د نقیسینییدا نه دنیا سین.

نهخشه یین ژماره (2) لقین تاقیکرنا زمانئ سنبله و تازه پیگه هشتییان ل دو یف بگۆرئ رهگهزی

نارمانجا چاری: ئه ری دیسگرافیا د برگه یین تاقیکرنا زمانئ سنبله و تازه پیگه هشتییان ل ده ف سه میلا قه کۆلینی ل دو یف بگۆرئ پشکان د چ ئاستدا یه ؟
قه کۆله ری ژ بو دیار کرنا نارمانجا دیار کری به ستن ل سهر رپژتیا سه ده یی کر به، وه ک د نهخشه یین ژماره (3) دیار کر به، کو برگه یا زمانئ گشتی ل ده ف تاکین سه میلا قه کۆلینی یین پشکا زمانئ عه ره بی و پشکا زمانئ کور دین ب رپژتیا (50%) و ل پله یا ئیک هاتیبه و ئه قه ئی قه دگه رپیت بو نه بوونا شاره زایی ل ده ف فیرکاران، کو هزر ل ئه قی نه خو شیی ناکه ن و بتنی هزر دکه ن ده سته ختی ئه وان جوان و ریکو بییک نینه، هه ره وه سان فیرخواز چه ندین قۆناغین خواندنن ده رباز کرینه و بیکو بز ان نه خو شین دیسگرافیا یینه، برگه یا زمانئ در کاندنی ل پله یا دووی و ب رپژتیا (27.22%) هاتیبه و ئه قه بو بی ئاطه هییا فیرخوازن ذ رینظیسی قه دگه رپیت، برگه یا زمانئ نقیسینی ب پله یا (22.80%) نزمترین پله یه و ل ده ف تاکین سه میلا قه کۆلینی پشکا زمانئ کور دی هه یه به رۆقاژی پشکا زمانئ عه ره بی، کو برگه یا زمانئ نقیسینی ل پله یا دووی و ب رپژتیا سه دی (26.53%) هاتیبه و هه بوونا ئه قی ئه وه، کو ئه ف تاکین هه لگری دیسگرافیا یی د هۆلین خواندنن په راویز کرینه.

نه خشه یی ژماره (3) بر گه یین تاقیکرنی ل دو یف بگۆری پشکان

نه نجام:

ل دووماهییا قه کۆلینی ئەم گه هشتینه ئەقان ئەنجامان:

- 1- هه بوونا دیسگرافییایی ل دهف تاکین سه میلا قه کۆلینی یین پشکا زمانێ عه ره بی رێژه یا سه دهیی یا لقین یه ککرنا رسته یان، هه قواتا ب رێژه یا سه دیی (9.78) بلندترین پله ژ یا پشکا زمانێ کوردی، کو ب رێژه یا سه دیی (5.53) هاتییه، ئەقه بو په راویزکرنا ئەقان فیرخوازان ژ لایین فیڕکارانغه دزقریت، کو بابه تی چه وانیییا دروستکرنا رسته یان و بیئکفه کرنا بیئکھینین رسته یان و زانینا په ییقین هه قواتا د رسته یاندا و شیوازی نغیسینا ئەوان ب به رچا ف وهرناگرن و ئەف چینن هه لگرین دیسگرافیییا د هۆلین خواندنیدا ب که سین ده ستنقیس نه جوان دهینه نیاسین.
- 2- هه بوونا دیسگرافییایی ل دو یف بگۆری ره گه زی ل دهف ره گه زی نیر بر گه یا زمانێ در کاندنی ل پله یا ئیکتی و ب رێژه یا سه دیی (56.3) هاتییه و هۆکاری ئەقی ئەوه یه فیرخواز د ژ ئیکجودا کرنا په ییقین هه قدژ و دارشتنا په یقاندا شاره زا نین و ژ بیخه میی شاش دنقیسن، بر گه یا زمانێ گشتی ل پله یا دووی و ب رێژه یا سه دیی (55.3) هاتییه و ئەقه بو په راویزکرنا نغیسینی

ژلاين فيرخوازنه دزقريت، برههيا زمانى نقيسينى ل پهيا سيينى و ب پژهيا (54.1) هاتيه و هۆكارى نهقى نهبوونا باگراوندا نقيسينى و نياسينا پيتان ب شپوازي دروست.

3- برههيا زمانى گشتى ل دويظ بطوري رةطهزي يا تاقيرنى ل پهيا دووينى ب پژهيا سهديى (44.8) دهيت و هۆكارى نهقى پهراويزكرنا رينقيسى و نقيسينى ب شپوهيهكى گشتى ل دهظ فيرخوازان و فيربوونا ئهليف و بييا نقيسينى ب گرنگى وهرناگرن و شاشييين رينقيسا خو راسن ناكهن.

4- برههيا زمانى گشتى ل دهظ تاكين سهمپلا فهكولينى بين پشكا زمانى عهريه و پشكا زمانى كورديين ب پژهيا (50%) يه و ل پهيا ئيكى هاتيه و نهقه زي بو نهبوونا شارهزايين ل دهظ فيركاران فهدگهريت، كو هزر ل نهقى نهخوشيين ناكهن و ب تنى هزر دكهن دهستخهتنى نهوان جوان و پكوپيك نينه.

ليستهيا ژيدهران:

أ- ب زمانى كوردى:

- 1- حمد، يارا قادر، 2014، گير و گرفتهكانى گوتن و چارهسهركردنيان، نامهيي دكتورا، زانكۆى سليمانى.
- 2- كاكه مهن، كاروان كاكه برا، 2021، زمانهوانى دهروونى ديسليكسيا هۆكار و نيشانه و چارهسهريهكانى، چاپى يهكه م، چاپخانهى ميخهك، تاران.

ب- ب زمانى عهريه:

- 1- امين، سهير محمود، 2005، اضطرابات النطق والكلام التشخيص والعلاج، الطبعة الاولى، عالم الكتاب للنشر، القاهرة.
- 2- الروسان، فاروق، مقدمة في اضطرابات اللغوية، 2000، الطبعة الاولى، دار الزهراء للنشر و التوزيع، الرياض.
- 3- الزريقات، ابراهيم عبد الله فرج، 2005، اضطرابات الكلام واللغة "التشخيص والعلاج"، دار الفكر، الطبعة الاولى، عمان.
- 4- الزيات، فتحي مصطفى، 1998، صعوبات التعلم الاسس و التشخيص و العلاج، دار النشر و التوزيع، القاهرة.

- 5- ابراهیم، سلیمان عبدالواحد یوسف، 2010، المرجع فی صعوبات التعلم النمائية والاکادیمیة و الاجتماعیة والانفعالیة، مکتبة الانجلو المصریة.
- 6- عبدالوهاب، عبدالناصر انیس، 2003، الصعوبات الخاصة فی تعلم الاسبس النظریة و التشخیصیة، دار الوفاء لدنیا للطبعة و النشر، مصر
- 7- الظاهر، قحطان احمد، 2010، اضطرابات اللغة و الکلام، دار وائل للنشر، الطبعة الاولی، الاردن - عمان. لاسکندریة.

ج-ب زمانئ ئنگلیزی:

1. Bambini, Valentina, 2012, NEUROLINGUISTICS, John Benjamins Publishing, Company Jan-Ola Östman & Jef Verschueren.
2. Borjes, jewel, Burens, kayla, 2010, Dysgraphia Handbook, KISD.
3. Chung, peter, Chung, MD and Dilip R Patel, MD, 2015, Dysgraphia, Nova Science Publishers, Inc.
4. Climie, A, Emma, 2011, Test Review : Test of Writing Language – Fourth Edition, Article in Journal of Psychoeducational Assessment .
5. França, Anielia Improta, Introduction to Neurolinguistics, UFRJ , Federal University of Rio de Janeiro, Brazil.
6. Frandsen. A, N , 1961, Educational Psychology, International Student Edition, McGraw-Hill Book Company, INC, New York.
7. Frierson, sharly, Anna Middleton, CALTSue Jones, Ivonne Tennent, 2020, Dysgraphia, Scottish rite for children, luke waites center for dyslexia and learning disorders.
8. Hande. O et coll ;Vocabulaire de sciences cognitives; PUF, France, (1998).
9. Hen-Herbst, L., Rosenblum, S, 2018, Which characteristics predict writing capabilities among adolescents with dysgraphia? Pattern Recognition, Letters, 121.
10. Ingram, JOHN C. L, 2007, Neurolinguistics An Introduction to Spoken Language Processing and its Disorders, Cambridge University Press, United States of America, New York.
11. Kamaruddin, Rohaidah, 2018, Seruji, Zuraini, Neurolinguistics and Language Function, Journal of US-China Public Administration, January, Vol. 15, No. 1.
12. Pankey, Rachele Hallmark, 2022, DYSGRAPHIA INTERVENTION: A MIXED-METHODS EXAMINATION OF A DYSLEXIC DYSGRAPHIA AND MOTOR DYSGRAPHIA INTERVENTION, the Degree of Doctor of Education , The Faculty of the School of Teaching and Learning Sam Houston State University.

13. Richards, R. (1998). The writing dilemma: Understanding dysgraphia. Riverside.
14. Sotelo, Rachel Pearce, 2019, CLINICAL AND EDUCATIONAL PROFILES OF COLLEGE STUDENTS WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER, Thesis of Master of Arts , University of Houston.
15. Victoria Joffe, Madeline Cruice and Shula Chiat, 2008, Language Disorders in Children and Adults, WILEY BLACKWELL , United Kingdom.

ح-ئنه نترنیت:

1-file:///C:/Users/My-

Computer/Desktop/deesgrafya%20(1)/salvia test adolescent language.pdf. Test of Adolescent Language-3 (TOAL-3).

2- <https://www.coursehero.com/file/7782543/TOAL-4-Overview/>

Dysgraphia At Zakho University Students According To The Language (TOAL4)

Zhirwan Saeed Hajibadre

Department of Kurdish, Faculty of Human Science, University of Zakho, Zakho, Kurdistan Region, Iraq

Jirwan.badre@uoz.edu.krd

Keywords: Neurolinguistics, Language Disorder, Writing, Disease, Dysgraphia

Abstract:

Dysgraphia is one of the neurolinguistic diseases. Those who suffer from this disease are ordinary people who are difficult to be identified, we prepared this study as an attempt to explore the sufferers of this language disease in the University of Zakho. The study entitled "Dysgraphia at Zakho University students According to The Language (TOAL4)". The researcher used the language test for adolescents and adults in its fourth version, it was translated from English into the Kurdish language with the approval of the residents and was applied to students of the Kurdish and Arabic language departments at the above-mentioned university for the purpose of exploring those with language disease.

The study was conducted on (55) students from the second stage of the Kurdish department, and (13) of them appeared with dyslexia, besides, on (60) students from the Arabic department, and (14) of them appeared to have it. For this study, we took samples of (15) male students and (12) female students. This study was carried out according to the descriptive and statistical method (SPSS).

Among the findings of the study is the presence of people with dysgraphia of both sexes in the University of Zakho. The section of the writing language of the Arabic language sample is at a bad level, while the language of pronunciation according to the gender variable in the Kurdish language sample comes in a small percentage.

عسر الكتابة لدى طلاب جامعة زاخو حسب اختبار اللغة (TOAL4)

المخلص:

عسر الكتابة من الامراض اللغوية العصبية، الذي يعانون من هذا المرض اشخاص عادييين يصعب تحديدهم، المصابون لهذا المرض يسمونهم من قبل البيئية التدريسية بأصحاب الخط السيء من الصعب قراءة ما يكتبون أعدنا هذه الدراسة محاولة لأستكشاف مصابو هذا المرض اللغوي في بيئة أكاديمية التي هي جامعة زاخو.

دراستنا تحت عنوان (عسر الكتابة لدى طلاب جامعة زاخو حسب اختبار اللغة (TOAL4)) استخدم الباحث اختبار لغة المراهقين والناضجين بنسختها الرابعة و المعدلة للبيئة الكوردية، وحيث تم تعديلها لتناسب البيئة الكوردية، علما تم ترجمتها من الانجليزية الى اللغة الكوردية بموافقة المقيمين وتم تطبيقها على طلبة قسمي اللغة الكوردية واللغة العربية في جامعة المشار اليها لغرض استكشاف المصابين بهذا المرض اللغوي.

تمت الدراسة على (55) طالب من المرحلة الثانية من قسم اللغة الكوردية، و ظهر من ضمنهم (13) طالب مصاب بعسر القراءة، وعلى (60) طالب في قسم اللغة العربية وظهر عدد المصابين (14) منهم. أخذنا عينات لهذه الدراسة وكانت 15 طالبا من الذكور و (12) طالبة من الإناث. حيث تمت هذه الدراسة حسب المنهج الوصفي والاحصائي. (spss).

ومن النتائج التي توصلت اليها الدراسة وجود المصابين بعسر الكتابة من كلتا الجنسين في جامعة زاخو من المهمشين من قبل الهيئة التعليمية، مقطع لغة الكتابة لدى عينة اللغة العربية تأتي في مستوى سيئ، والسبب هو تعامل المتعلمين مع المصابين بهذا المرض كناضجين، أما مقطع لغة النطق حسب متغير الجنس لدى عينة اللغة الكوردية تأتي بنسبة مئوية ضئيلة، والسبب يعود الى عدم مبالاة الطلبة والمتعلمين وإهمالهم الاخطاء الاملائية.

الكلمات الدالة: اللسانيات العصبية، اضطراب اللغوي، الكتابة، المرض، عسر الكتابة.